

การพัฒนาคนและพัฒนากันเมืองในกุตตันตสูตร*

Developing People and Country in Kutadanta Sutta

พระอธิการสายเพชร กตปุญโญ และพระมหามิตร ฐิตปุญโญ

Phra Athikan Saipray Katapoonyo and Phramaha Mit Thitapanyo

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Khon Kaen Campus, Thailand

Corresponding Author, E-mail: pray.poku2518@gmail.com

บทคัดย่อ

กุตตันตสูตร เป็นพระสูตรที่เกี่ยวข้องกับพัฒนากันเมือง พัฒนาคนและเศรษฐศาสตร์อีกทั้งเป็นพระสูตรหนึ่งที่ทำให้เห็นถึงวิถีชีวิต ความคิด วิธีการจัดการกับปัญหา และที่สำคัญคือ รูปแบบการปกครองรูปแบบพิเศษในสมัยพุทธกาล แม้จะไม่ได้เจาะลึกเป็นกฎหมาย ก็พอจะมองเห็นถึงลักษณะพิเศษบางประการที่ผู้ปกครองมอบให้กับประชาราษฎร์ ถ้าหากมองในแง่ของการกระจายอำนาจ ซึ่งพระราชทรงได้มอบอำนาจให้ไปจัดการท้องถิ่นไปดำเนินการปกครองและจัดทำกิจกรรมต่างๆ ด้วยตัวเอง ซึ่งเงื่อนไขความอุดมสมบูรณ์ของชุมชนเป็นส่วนหนึ่งที่สามารถปกครองตนเองได้

คำสำคัญ: พัฒนาคน; พัฒนากันเมือง; กุตตันตสูตร

Abstract

Kutadanta Sutta is about developing country, people, and economics. It also shows the way of life, though, or even how to solve the problems. As it is written, the political system in Buddha era is not a law. But, we can see a special thing that the leader gives to the citizen. It is a decentralization. The people are authorized by the king in local self-government. The condition in rich of natural resources in community is a part of self-administration.

Keywords: Developing People; Developing Country; Kutadanta Sutta

*ได้รับบทความ: 21 พฤศจิกายน 2561; แก้ไขบทความ: 29 มกราคม 2563; ตอกรับตีพิมพ์: 25 มีนาคม 2563

Received: November 21, 2018; Revised: January 29, 2020; Accepted: March 25, 2020

1. บทนำ

พระพุทธเจ้าทรงเผยแผ่ศาสนาท่ามกลางบริบททางสังคมที่มีความหลากหลายศาสนา ความเชื่อและลัทธิต่างๆ ซึ่งชาวชมพูทวีปในสมัยก่อนพุทธกาลนั้น นับถือศาสนาพราหมณ์เสียเป็นส่วนใหญ่ คนสมัยนั้นอยู่รวมกันเป็นแคว้นแคว้นน้อยใหญ่มากมาย ตามบันทึกนับได้เป็น 16 แคว้นใหญ่ และอีก 5 แคว้นเล็ก และมีลักษณะการปกครองอยู่ 2 ระบบใหญ่ คือ 1) ระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ และ 2) ระบบสามัคคีธรรม (Mahachulalongkornrajavidyalaya University Instructor Group, 2007 : 10-11) ซึ่งการปกครองทั้ง 2 ระบบนี้ล้วนตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของระบบวรรณะ สภาพทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง รวมถึงความเป็นอยู่ของผู้คน สิทธิ เสรีภาพ อาชีพ และการศึกษา ตลอดเวลาที่ทรงจาริกไปยังแคว้นต่างๆ ภายในชมพูทวีปนั้น พระองค์ทรงเสนอทัศนะและแนวทางใหม่ เพื่อหักล้างทัศนคติความเชื่อเดิมด้วยทฤษฎีกำเนิดวิวัฒนาการของโลก และสังคมโดยการกระทำของมนุษย์แทนทฤษฎีการสร้างโลกและบันดาลความเป็นไปในสังคมโดยพระเจ้า ด้วยทรงเห็นโทษของการถือถือทิฐิ และวรรณะดังกล่าว ซึ่งการเผยแผ่พระธรรมของพระองค์ในเวลานั้น นับว่าเป็นการทำลายทัศนะ และทิฐิเก่ารวมถึงกระทบโดยตรงต่อคำสอนของพราหมณ์ ทรงพบปะสนทนากับบุคคลหลากหลายชนชั้น และมีจำนวนไม่น้อยที่ชนชั้นปกครอง เช่น ราชา เจ้าผู้ครองแคว้น เสนาอำมาตย์ เป็นต้น มาเข้าเฝ้าเพื่อทูลถามปัญหาเรื่องเดิตร้อนที่คับข้องใจ ทรงเมตตาตอบปัญหาข้อติดขัด พร้อมทั้งแนะนำจริยธรรม คือ พุทธวิธีไว้สำหรับแก้ปัญหา

ให้แก่คู่สนทนา

ขณะเดียวกันพระองค์ทรงเมตตาวางระบบสังคมแบบพุทธบริษัทขึ้น เพื่อที่จะช่วยค้ำจุนสังคมปราศจากวรรณะไว้โดยทรงประทานอนุญาตให้คนทุกวรรณะอุปสมบทและเป็นพุทธมามกะได้อย่างเสมอกัน (Phra Brahmagunabhon (P.A. Payutto), 2015 : 7) และให้เคารพนับถือกันตามอาวุโส พร้อมทั้งตรัสสอนไว้ความว่า บุคคลเรานั้นจะดีหรือเลวไม่ได้อยู่ที่ชาติกำเนิด (วรรณะ) หากแต่ดีหรือเลวเพราะการกระทำ (กรรม) ของตนเอง (Tipitaka, 1996 : 25/142/532) ซึ่งการเสนอแนวคิดใหม่เพื่อปฏิวัติแนวคิดเดิมของพราหมณ์ การดูแลคณะสงฆ์ และการก่อตั้งสังคมพุทธบริษัทขึ้นนั้น โดยพุทธประสงค์แล้วทรงต้องการให้สังคมยุคนั้นปราศจากการเอารัดเอาเปรียบซึ่งกันและกันการปกครองในยุคนั้นมี 2 ระบบใหญ่ๆ ที่มีอยู่ในยุคนั้น เชื่อมโยงสัมพันธ์อยู่กับวิถีชีวิตสิทธิและเสรีภาพรวมถึงความเป็นอยู่ของผู้คนดังกล่าว และด้วยความเที่ยงธรรมพระองค์จึงมีทรงสนับสนุนหรือปฏิเสธการปกครองทั้ง 2 แบบที่มีอยู่ในเวลานั้น ทรงเห็นว่าระบอบการปกครองใดก็ไม่สำคัญ แต่สิ่งสำคัญอยู่ที่ผู้ปกครองต้องปกครองโดยธรรม การที่ทรงกล่าวเช่นนั้นพระพุทธศาสนาก็ให้ความสำคัญกับการประพฤติธรรมมากกว่าตัวบุคคล และแม้ว่าพระพุทธศาสนาจะไม่ใช้ศาสตร์แห่งการปกครอง แต่มุ่งสอนให้ผู้ปกครอง และผู้ใต้ปกครองได้ประพฤติ ในการครองตนและทำหน้าที่ได้อย่างสมบูรณ์ที่สุดตามความสามารถของตนและอยู่ในสังคมด้วยความปกติสุข

2. ความสำคัญของกฎทนต์สูตร

กฎทนต์สูตร แปลว่า พระสูตรที่ว่าด้วยกฎทนต์พราหมณ์ (กฎทนต์ แปลว่า พันเขิน) ที่ชื่ออย่างนี้ เพราะเนื้อหาสำคัญของพระสูตรนี้เป็นข้อสนทนาระหว่าง พระผู้มีพระภาคเจ้ากับกฎทนต์พราหมณ์ โดยกฎทนต์พราหมณ์เป็นผู้ถาม พระผู้มีพระภาคเจ้าเป็นผู้ตอบกฎทนต์สูตร มีรูปแบบของพระสูตร เป็นแบบการสนทนาถาม-ตอบอีกแบบหนึ่ง คือ กฎทนต์พราหมณ์เข้าไปเฝ้าเพื่อทูลขอคำอธิบาย พระผู้มีพระภาคทรงแธิบาย โดยยกอดีตมหาราชพระองค์หนึ่งที่เคยทำพิธีบูชามหาโยนีได้ผลดีมาแล้วมาตรัสเล่าให้ฟัง แล้วกฎทนต์สูตรพราหมณ์ก็ทูลถามเพื่อขอความรู้ต่อไป โดยมีโต้แย้งใดๆ พระผู้มีพระภาคก็ทรงแธิบายจนผู้ถามพอใจ

พระสูตรนี้ พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสแก่กฎทนต์พราหมณ์ขณะประทับอยู่ในสวน อัมพลัฏฐิกา ใกล้หมู่บ้านพราหมณ์ชื่อ ชาณุมัต แคว้นมคธ ซึ่งพระเจ้าพิมพิสารพระราชทานหมู่บ้านนี้เป็นพรหมไทยให้กฎทนต์พราหมณ์ปกครอง ขณะที่พระผู้มีพระภาคเจ้าแวะไปประทับที่นั่น กฎทนต์พราหมณ์กำลังเตรียมการจัดทำพิธีบูชามหาโยนี 3 ประการ มีองค์ประกอบ 16 ประการ คือ อนุมติ 4 ประการ ได้แก่ การขอความเห็นชอบและความร่วมมือการบูชาโยนีจากคนระดับบน 4 กลุ่ม ได้แก่ 1) เจ้าผู้ครองนคร 2) อำมาตย์ราชบริพารผู้ใหญ่ 3) พราหมณ์มหาศาล (พราหมณ์ผู้มีทรัพย์มาก) และ 4) คหบดีมหาศาล (คหบดีผู้มีทรัพย์มาก) โดยมาปรึกษาพูดคุยเพื่อขอความเห็นชอบและร่วมมือกับพระองค์ คุณสมบัติของพระเจ้ามหาวิจิตรราช 8

ประการ ได้แก่ 1) ทรงมีชาติตระกูลดีตลอด 7 ชั่วบรรพบุรุษ 2) ทรงมีบุคลิกดีงดงาม สง่า น่าดู น่าชม น่าเลื่อมใส (3) ทรงเป็นผู้มั่งคั่ง มีทรัพย์และทองพระคลังเต็มบริบูรณ์ 4) ทรงพร้อมด้วยกองทัพทั้ง 4 เหล่า ที่เข้มแข็ง มีวินัยเคร่งครัด ปราบเข้าศึกได้ 5) ทรงมีพระราชศรัทธา บริจาค ทาน บำเพ็ญพระราชกุศลอยู่เสมอ 6) ทรงศึกษาและสดับเรื่องนั้นๆ มามาก มีความรอบรู้ในเรื่องต่างๆ 7) ทรงทราบความหมายแห่งข้อและภาษิตที่ทรงศึกษามา 8) ทรงเป็นบัณฑิต มีพระปรีชาสามารถ รอบรู้เรื่องราวใน อดีต ปัจจุบัน และอนาคตได้ และคุณสมบัติของบุโรหิต 4 ประการ ได้แก่ 1) มีชาติตระกูลดีตลอด 7 ชั่วบรรพบุรุษ 2) เป็นผู้คงแก่เรียน ท่องจำมนต์ได้มาก แตกฉานในคัมภีร์ทั้งปวงของ พราหมณ์ 3) เป็นผู้มีศีลมั่นคง 4) เป็นบัณฑิต เฉียบแหลม มีปัญญามาก

กฎทนต์พราหมณ์ได้เตรียมสัตว์ไว้ฆ่าเพื่อบูชาโยนีคือ วัวเพศผู้ ลูกวัวเพศผู้ ลูกวัวเพศเมีย แพะและแกะ อย่างละ 700 ตัว เพื่อความสุขความเจริญของตนเอง และประชาชนในหมู่บ้านของเขา เนื่องจากตนไม่ทราบว่าจะทำพิธีอย่างไรแน่และทราบว่าพระผู้มีพระภาคเจ้าทรงทราบดี ฉะนั้นเมื่อทราบจากพวกพราหมณ์ทั้งหลายว่า พระผู้มีพระภาคเจ้าเสด็จมาประทับที่สวนอัมพลัฏฐิกาแล้ว จึงได้ออกไปเฝ้า แม้จะถูกพราหมณ์หลายร้อยคนที่มาพักรับทานในพิธีบูชามหาโยนินั้น คัดค้านว่าไม่ควรไปเฝ้า ควรให้พระผู้มีพระภาคเจ้าเสด็จมาหาเอง กฎทนต์พราหมณ์ก็ได้ยกเอาพุทธคุณขึ้นมาอ้างลบล้างเหตุผลของพวกพราหมณ์ทำนองเดียวกับที่โสณทัณฑพราหมณ์กล่าวอ้าง (Tipitaka,

1996 : 9/125-126/323-325)

กล่าวโดยสรุป ความสำคัญในกฎทนต์สูตร กล่าวถึงหลักการบริหารบ้านเมืองของผู้ปกครองรัฐ พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสถึงหลักการสำคัญ คือ ทรงปฏิบัติแนวคิดเรื่องการบูชาด้วยการฆ่าสัตว์ และพิธีที่ต้องเตรียมการ 2 แบบ ได้แก่ การพัฒนาคน และการพัฒนาบ้านเมือง ซึ่งเป็นหลักการพัฒนาประเทศแบบยั่งยืน พระพุทธองค์ทรงแสดงวิธีบูชา ซึ่งไม่ต้องการฆ่าฟันเบียดเบียนสัตว์ แต่มีการเสียสละทำทาน และการทำความดีอื่นๆ โดยจัดการบ้านเมืองให้สงบเรียบร้อยก่อน โดยการส่งเสริมกิจกรรม พาณิชยกรรม สัมมาอาชีพ และบำรุงส่งเสริมข้าราชการที่ดี จนประชาราษฎร์มีความเป็นอยู่ที่ดี บ้านเมืองก็จะสงบสุข เป็นต้น ผลของการแสดงธรรมของพระพุทธองค์ ทำให้กฎทนต์พราหมณ์ล้มเลิกพิธีบูชาของตนปล่อยสัตว์ทั้งหมด และประกาศตนเป็นอุบาสก

3. พัฒนาบ้านเมืองและการพัฒนาคนในกฎทนต์สูตร

พัฒนาบ้านเมืองและการพัฒนาคนในกฎทนต์สูตรนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงอธิบายถึงการพัฒนาบ้านเมืองว่า ให้ผู้ปกครองรัฐ ปกครองบ้านเมืองให้สงบสุขก่อน แล้วจึงค่อยทำพิธีบูชา

จากการศึกษาการพัฒนาคน และพัฒนาบ้านเมืองในกฎทนต์สูตร พอสรุปหลักการพัฒนาบ้านเมือง ที่สำคัญ 3 ประการ คือ

1. ทรงปฏิบัติแนวคิดเรื่องการบูชาด้วยการฆ่าสัตว์ เป็นการบูชาเนยใส เนยข้น นมเปรี้ยว น้ำมัน น้ำผึ้ง และน้ำอ้อย โดยไม่สร้างความเดือด

ร้อนให้แก่คนและสัตว์ ตลอดจนการตัดไม้ทำลายธรรมชาติ

2. ทรงแสดงให้เห็นว่า มหายัญ 3 ประการ อันที่องค์ประกอบ 16 ประการ ซึ่งพวกพราหมณ์ถือกันว่า เป็นพิธีศักดิ์สิทธิ์มีผลมากนั้นจริงๆ แล้วเป็นพิธีที่ต้องเตรียมการมาก แต่มีผลน้อย คือ น้อยกว่านิตยทาน ซึ่งมีการเตรียมการน้อย แม้การถือศีล 5 ซึ่งมีการเตรียมการน้อยแต่มีผลมากกว่า

3. ทรงแนะนำวิธีพัฒนาที่ยั่งยืน 2 แบบ ได้แก่ การพัฒนาคนและการพัฒนาบ้านเมือง การพัฒนาคน คือ พัฒนาให้มีศีลและปัญญา ส่วนการพัฒนาบ้านเมือง คือ พัฒนาทางเศรษฐกิจ ได้แก่ หลักการปราบโจรผู้ร้าย 3 ประการ จะเห็นได้ว่า กฎทนต์พราหมณ์ เตรียมการบูชา สิ่งให้เตรียมการเอาสัตว์ต่างๆ ผูกไว้กับเสาถึงอย่างละ 700 ตัว พระพุทธเจ้าคงจะทรงทราบกิตติศัพท์เรื่องนี้ จึงเสด็จไปแฉะพัก ณ หมู่บ้านพราหมณ์ ซึ่งกฎทนต์พราหมณ์เป็นผู้ปกครอง เป็นธรรมดาเมื่อพระพุทธเจ้าผู้ทรงเป็นที่เคารพนับถือของมหา กษัตริย์แคว้นนั้น (มคธ) เสด็จไปถึง ณ ที่ใดก็มักจะ มีประชาชนสนใจไปสดับพระพุทธโอวาท เพราะพระองค์เป็นผู้นำทางจิตใจ แม้ของพระมหากษัตริย์ คือ พระเจ้าพิมพิสาร กฎทนต์พราหมณ์ จะได้หาโอกาสกราบทูลถามถึงการเตรียมการบูชา ของตนว่า ถูกต้องสมบูรณ์หรือไม่แทนที่พระพุทธเจ้าจะรีบตรัสตอบเรื่องการบูชา กลับทรงชี้ให้เห็นว่า ควรบริหารบ้านเมือง หรือเขตปกครองของตนให้ร่มเย็นเป็นสุข ปราศจากโจรผู้ร้ายเสียก่อนจึงค่อยคิดบูชา

4. การปฏิบัติแนวความคิดทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองในกฎตันตสูตร

พราหมณ์ปุโรหิต (พระพุทธรองค์ในอดีต) ได้ให้คำแนะนำแก่พระเจ้ามหาวชิตราชเป็นเชิงปฏิบัติแนวความคิดทางสังคม เศรษฐกิจและการเมือง ในสมัยนั้น ดังนี้

1. ปฏิบัติแนวความคิดทางสังคม

1.1 เปลี่ยนแนวความคิดเรื่องการบูชาด้วยการฆ่าสัตว์นานาชนิด เป็นการบูชาด้วยการไม่ฆ่าสัตว์ ซึ่งเป็นวิธีการบูชาด้วยแนวพุทธว่า “ยัญที่ไม่มีการฆ่าโค 1 ยัญ ที่ไม่มีการฆ่าแพะ แกะ 1 ยัญที่ไม่มีการฆ่าไก่ สุนัข 1 ยัญที่ไม่ทำให้สัตว์ต่างๆ ได้รับความเดือดร้อน 1 และผู้รับก็เป็นผู้มีสัมมาทิฐิผู้มีสัมมาสังกัปปะ มีสัมมาวาจา มีสัมมากัมมันตะ มีสัมมาอาชีวะ มีสัมมาวายามะ มีสัมมาสติ มีสัมมาสมาธิเช่นนี้ ย่อมมีอันสงฆ์มาก มีความเจริญรุ่งเรืองมากมีความแพร่หลายมาก (Tipitaka, 1996 : 10/438/369) แต่ให้ใช้น้ำใส น้ำมัน เนยข้น นมเปรี้ยว น้ำผึ้ง และน้ำอ้อยแทน โดยไม่ต้องสร้างความเดือดร้อนให้แก่คนและสัตว์ ไม่ต้องตัดไม้ทำลายป่าและธรรมชาติ

1.2 เปลี่ยนความเชื่อจากเดิมที่เชื่อว่า มหายัญที่มียัญสมบัติ 3 ประการมีองค์ ประกอบ 16 ประการ มีผลมากเป็นความเชื่อใหม่คือ เชื่อว่า มหายัญนั้น มีการเตรียมการมาก แต่มีผลน้อยกว่า นิตยทานที่ทำกันสืบๆ มาเริ่มตั้งแต่ขั้นต่ำสุดคือ การถวายทานเจาะจงบรรพชิตผู้มีศีล (หมายถึง บุคคลิก ทาน ซึ่งมีผลน้อยกว่าสังฆทาน) ทั้งๆ ที่มีการเตรียมการน้อยกว่า เหตุผลที่มหายัญมีผลน้อยกว่า นิตยทานขั้นต่ำ เพราะมหายัญทั่วไปไม่มีการฆ่าสัตว์ ผู้มีศีล

สมบูรณ์ เช่น พระอรหันต์จะได้รับทานในพิธีนั้น ทำให้ขาดองค์แห่งทานที่สำคัญไป คือปฏิกากที่ เป็นทักษิณียบุคคล อนึ่ง ยัญสมบัติหรือคุณสมบัติของมหายัญ 3 ประการนั้น พระผู้มีพระภาคทรงสอนไว้ในที่อื่นๆ เหมือนกัน แต่เรียกกันว่า เจตนา สัมปทา ความถึงพร้อมแห่งเจตนาในการให้ทาน หมายถึง จิตที่เป็นโสมนัสประกอบด้วยปัญญาทั้ง 3 กาลคือ ก่อนให้ขณะให้และหลังให้ ทำให้ทานนั้นมีผลมาก

2. ปฏิบัติแนวความคิดทางเศรษฐกิจ เมื่อพระเจ้ามหาวชิตราชทรงปรึกษากับพราหมณ์ปุโรหิตว่า พระองค์มีโภคสมบัติที่เป็นของมนุษย์เป็นอย่างมากทรงรบชนะได้ครองดินแดนกว้างใหญ่ไพศาลจึงทรงปรารถนา จะบูชามหายัญที่จะอำนวยประโยชน์สุขแก่พระองค์ตลอดกาลนานพราหมณ์ปุโรหิตกราบทูลแนะนำว่า บ้านเมืองขณะนั้นมีโจรผู้ร้ายมาก มีการปล้นบ้าน ปล้นนิคม ปล้นเมืองหลวง ดักจี้ในทางเปลี่ยวจึงไม่ควรฟื้นฟูพิธีกรรมขึ้นมาในช่วงนั้น ควรปราบโจรผู้ร้ายให้หมดสิ้นไปก่อน แล้วกราบทูลวิธีปราบโจรแนวใหม่ในลักษณะปฏิบัติแนวความคิดเดิม ดังนี้

2.1 วิธีปราบโจรแบบเดิมวิธีที่พระเจ้ามหาวชิตราชทรงคิดจะปราบโจรผู้ร้ายโดยจับมาประหารชีวิตก็ดี จองจำก็ดี ปรับไหมก็ดี ตาหนิโทษก็ดี เนรเทศก็ดี ไม่ใช่วิธีที่ดี เพราะไม่ได้แก้ปัญหาด้านเหตุ โจรที่พ้นโทษแล้วก็จะกลับมาสร้างความเดือดร้อนให้แก่ประชาชนต่อไปอีก

2.2 เปลี่ยนหลักพัฒนาเศรษฐกิจขั้นมูลฐาน พราหมณ์ปุโรหิตกราบทูลให้แก้ที่ต้นเหตุคือความยากจนของคนด้วยวิธีปราบโจรแบบถอน

รากถอนโคน 3 วิธี ซึ่งเป็นหลักพัฒนาเศรษฐกิจขั้นมูลฐานนั่นเอง ดังนั้น ด้านการพัฒนาเศรษฐกิจ คือ การพัฒนาให้ประชาชนอยู่ดีกินดีมีความสุข ประกอบอาชีพสุจริต ด้วยหลักการ 3 ประการ ดังนี้ 1) ส่งเสริมเกษตรกรรมและการเลี้ยงปศุสัตว์ โดยการแจกพันธุ์พืชและอาหารให้แก่พลเมืองผู้ขะมักเขม้น มีความวิริยะอุตสาหะ ในเกษตรกรรม และการเลี้ยงปศุสัตว์ในบ้านเมือง การส่งเสริมเกษตรกรรมนี้ นับว่าเป็นหลักการพัฒนาเศรษฐกิจส่วนใหญ่ของประเทศ แม้ประชาชนในพระสูตรนี้จะเป็นคนในสังคมอินเดียสมัยเมื่อ 2500 กว่าปีมาแล้วก็ตาม ก็สามารถเข้าได้กับหลักการพัฒนาประเทศไทยในปัจจุบันได้ เพราะสังคมไทยนับตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศก็ยังเป็นประชาชนในภาคเกษตรกรรม 2) ส่งเสริมการพาณิชย์กรรม โดยการให้ต้นทุนแก่พลเมือง ผู้ขะมักเขม้นในพาณิชย์กรรมในบ้านเมือง ในอรรถกถาได้อธิบายว่า หมายถึง การแจกสิ่งของอันเป็นต้นทุนด้วยอำนาจตัดขาดเงินต้น ไม่ต้องทำพยานหลักฐาน ไม่ต้องลงบัญชี 3) ส่งเสริมข้าราชการที่ดี ขยัน ซื่อสัตย์สุจริตในบ้านเมือง โดยการให้อาหาร และเงินเดือนแก่ข้าราชการที่ขยันขันแข็งในหน้าที่ ได้แก่ การให้เบี้ยเลี้ยงรายวันและค่าจ้าง คือ ค่าอาหารประจำวัน และทรัพย์สิน มอบฐานันดร ที่อยู่อาศัย โดยสมควรแก่ฐานานุรูป ตามการทำงาน ความกล้าหาญ และความซื่อสัตย์สุจริตของบุคคลนั้น

3. ปฏิวัติแนวคิดทางการเมืองการปกครองแบบธรรมาธิปไตย พระเจ้ามหาวชิตราชที่พระพุทธรูปทรงนำมาเล่าให้ภูฏันทตพราหมณ์ฟังนั้นเห็นได้

ชัดว่า ทรงเป็นจักรพรรดิราชหรือราชาธิราชเมื่อทรงรบชนะ ก็มีเมืองขึ้นมากมาย แต่ละเมืองนั้นมีพระราชปกครอง ระบบการปกครองต้องเป็นแบบราชาธิปไตย เห็นได้ชัดเช่นเดียวกันว่าทรงปกครองโดยธรรม ทรงถือธรรมคือความถูกต้องเป็นหลัก เช่น ทรงดำเนินตามคำแนะนำที่ชอบด้วยเหตุผลของปุโรหิตทุกประการ ไม่ทรงรับของที่บรรดาเจ้าประเทศราช พวกอำมาตย์ ราชบริพาร ผู้ใหญ่ พวกพราหมณ์มหาศาลและพวกคหบดีมหาศาลนำมาถวาย จึงอาจเรียกระบบการปกครองของพระองค์ว่าเป็นแบบธรรมาธิปไตยก็ได้

3.1 หลักการปกครองหรือหลักรัฐศาสตร์ ถ้าพิจารณาองค์ประกอบ 16 ประการของมหายัญให้ลึกซึ้งจะเห็นว่าเป็นหลักการปกครองหรือหลักรัฐศาสตร์ที่ทันสมัยที่สุด กล่าวคือ การตรวจและแสดงคุณสมบัติ 8 ประการของพระเจ้ามหาวชิตราช เทียบได้กับการแสดงวิสัยทัศน์ของนักปกครองที่มีคุณธรรม การตรวจและแสดงคุณสมบัติ 4 ประการของพราหมณ์ปุโรหิตก็เปรียบได้กับการแสดงวิสัยทัศน์ของผู้นำที่เพียบพร้อมทุกอย่าง ผู้สนองงานของนักปกครองส่วนอนุมัติ 4 ที่ได้จากบุคคล 4 พวกคือ 1) พวกเจ้าผู้ครองเมืองหรือเจ้าประเทศราช 2) พวกมหาอำมาตย์ราชบริพาร 3) พวกพราหมณ์มหาศาล 4) พวกคหบดีมหาศาล เทียบได้กับประมุขที่ได้จากการทำประชามตินั่นเอง

3.2 หลักการพัฒนานคน หลักการปราบโจรแบบถอนรากถอนโคนที่กล่าวมาแล้ว นอกจากเป็นหลักการพัฒนาเศรษฐกิจขั้นมูลฐานแล้วยังจัดได้ว่าเป็นหลักการพัฒนานคน ตามมุมมอง

ทางการเมืองได้ด้วย เพราะมุ่งพัฒนาอาชีพของคน เท่ากับเป็นการสร้างคนให้มีความรู้ ความสามารถในการงานของตน อันเป็นเหตุให้ก้าวพ้นจากความยากจนเป็นคนมีมั่งมีขึ้นได้ อนึ่ง ในพระสูตรนี้ พระผู้มีพระภาคทรงแสดงหลักการพัฒนาคนแบบยั่งยืนไว้ด้วย และถือว่าเป็นเป้าหมายของพระองค์ นั่นคือหลักการพัฒนาทางจิตจากระดับต่ำไปหา ระดับสูงเริ่มจากการบูชามหาโยถะที่มีการเตรียมการมากแต่มีผลน้อย ไปหานิตยทานชั้นต่ำที่เจาะจงบุคคลผู้มีศีล ซึ่งหมายถึง บุคคลิกทาน เลื่อนขึ้นสู่ สังฆทาน เช่น การสร้างวิหารถวายสงฆ์ แล้วเลื่อน ขึ้นขึ้นเป็นการนับถือพระรัตนตรัยหรือไตรสรณคมน์ การรักษาศีล การเจริญสมณกรรมฐานจน ได้ฌานแล้ว ใช้ฌานเป็นฐานวิปัสสนากรรมฐานต่อไปจนได้วิชชา 8 บรรลุเป็นพระอรหันต์อันเป็น อริยบุคคลชั้นสูงสุด

ดังนั้น วิธีการพัฒนาบ้านเมืองให้เกิดความ ร่มเย็นเป็นสุขนั้น จำเป็นจะต้องพัฒนาคนโดย ปราบปรามโจรผู้ร้ายให้สงบราบคาบเสียก่อน ซึ่งจะต้องทำให้โจรผู้ร้ายสงบ ราบคาบ ไม่ใช่ โดยการลงโทษ ประหารชีวิต จองจำ หรือเนรเทศ อนึ่ง ในพระสูตรนี้ พระผู้มีพระภาคทรงแสดงหลัก การพัฒนาคน และถือว่าเป็นเป้าหมายของพระองค์ นั่นคือ หลักการพัฒนาทางจิต เริ่มจากการบูชามหาโยถะที่มีการเตรียมการมาก แต่มีผลน้อยไปหา นิตยทานชั้นต่ำที่เจาะจงบุคคลผู้มีศีล ซึ่งหมายถึง บุคคลิกทานไปสู่สังฆทาน เช่น การสร้างวิหารถวาย สงฆ์ เลื่อนขึ้นขึ้นเป็นการนับถือ พระรัตนตรัย การ รักษาศีล การเจริญสมณกรรมฐาน ไปจนถึงการ เจริญวิปัสสนากรรมฐาน จนบรรลุเป็นพระอรหันต์

อันเป็นอริยบุคคลชั้นสูงสุด หลักการพัฒนาประเทศ ทั้ง 3 ด้านนี้ เป็นหลักการพัฒนาคน และพัฒนา บ้านเมืองให้เจริญก้าวหน้าแบบสมบูรณ์ ในส่วนที่ พัฒนาคนนั้นพระพุทธองค์ทรงได้อธิบายว่า การ พัฒนาคนเป็นหลักสำคัญต่อการพัฒนาบ้านเมือง หากประชาชนเป็นคนมีคุณธรรมย่อมจะทำให้บ้าน เมืองนั้นมีความสุขและมีความเจริญก้าวหน้า ในทุกๆ ด้าน

5. ผลกระทบกับสังคมไทย

ในสังคมปัจจุบัน แม้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีจะก้าวหน้าไปไกล แต่การเซ่นไหว้บวงสรวง บูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ประกอบพิธีกรรมบนบานศาล กล่าวต่างๆ ทั้งพระสงฆ์ และฆราวาสก็ยังบูชาสิ่งที่ ไม่ควรบูชากันมากมาย มีอะไรแปลกประหลาด ที่ไหน ก็เดินทางไปกราบไหว้บูชาถึงที่นั่น ยิ่งนานวันก็ยิ่งเข้มข้นเพิ่มขึ้นไปตามลำดับ ไม่มีทีท่าว่าจะ ลดลงแต่อย่างใด ถึงกระนั้นก็ยังไม่มีความรุนแรง เท่ากับ “เงินตรา” ซึ่งใครๆ ต่างก็พากันบูชาเอามา เป็นสรณะสูงสุดที่จะดลบันดาลให้ตามใจปรารถนา ทั้งนี้ยังไม่พูดถึงลัทธิพิธีต่างๆ ที่ผู้คนพากันน้อมนา มาเป็นสรณะอีกมากมาย อาทิเช่น เสด็จพ่อรัชกาล ที่ 5 และพระสุพรรณกัลยา เป็นต้น

เกี่ยวกับสังคมสมัยนั้นพระสูตรนี้ได้ สะท้อนภาพออกมาหลายประการ คือ

1. ด้านความเป็นอยู่ ยังมีปัญหาอยู่อย่าง มาก เพราะยังมีการแบ่งชั้นรายได้ของบุคคลแตกต่างกันมาก แม้ในการกล่าวถึง พระพุทธองค์จะยกเรื่อง ในอดีตมากล่าวถึง แต่นั่นคือภาพสะท้อนของคน สมัยนั้นที่ผู้ปกครองควรจะดูแลและรับแก้ไขโดยด่วน

2. ด้านความเชื่อถือ แม้ขณะนั้นพระพุทธศาสนาจะกำลังเผยแผ่ไปในชมพูทวีป แต่ก็คงยังไม่ทั่วถึง คนจำนวนมากยังหมกมุ่นเชื่อถือพิธีกรรมแบบเก่าๆ อยู่อย่างมาก โดยเฉพาะพิธีบูชาญญมีหลายรูปแบบและหลายวิธีการในด้านเกี่ยวกับการแก้ปัญหาสังคมและความเป็นอยู่ของคนนั้นมีข้อที่น่าศึกษาดังต่อไปนี้ คือ

2.1 ให้ส่งเสริมศีลธรรมของประชาชน ส่งเสริมและเชิดชูคนดี สนับสนุนการเสียสละโดยเฉพาะหลักการบูชาญญในแนวใหม่ได้เน้นที่การเสียสละและการทำประโยชน์โดยไม่เบียดเบียนกัน เช่น ไม่มีการฆ่าสัตว์ต่างๆ ไม่มีการเบียดเบียนทาสและกรรมกร และให้ทานอุทิศเจาจงผู้มีศีลตลอดจนส่งเสริมให้ตั้งอยู่ในสุจริตธรรมโดยให้ทำบูชาญญเจาจง ผู้ตั้งอยู่ในสุจริตธรรม 10 ประการ คือ 1) ละเว้นการฆ่า การสังหาร การบีบคั้นเบียดเบียน ให้มีเมตตากรุณาช่วยเหลือเกื้อกูลกันและกัน 2) ละเว้นการแย่งชิง ลักขโมย และการเอารัดเอาเปรียบให้เคารพสิทธิในทรัพย์สินของกันและกัน 3) ละเว้นการประพฤติก่อวุ่นวายในของรักของหวงแหนของผู้อื่น ไม่ข่มเหงจิตใจ ทำลายเกียรติวงศ์ตระกูลกัน 4) ละเว้นการพูดเท็จ โกหกหลอกลวง กล่าวแต่คำสัตย์ 5) ละเว้นการพูดส่อเสียด กล่าวแต่คำที่ส่งเสริมสามัคคี 6) ละเว้นการพูดคำหยาบคาย กล่าวแต่คำสุภาพนุ่มนวล 7) ละเว้นการพูดเหลวไหลเพ้อเจ้อพูดแต่คำที่มีประโยชน์ 8) ไม่ละโมภ คิดเอาแต่จะได้ให้คิดเสียสละ 9) ไม่คิดมั่งร่ำรวยเบียดเบียน ตั้งไว้แต่ความปรารถนาดี 10) มีความเห็นถูกต้องเป็นสัมมาทิฐิ

2.2 การสอนสอดแทรกหลักการดำเนินชีวิตที่ถูกต้อง หรือการเสนอหลักแห่งการ

พัฒนาชีวิตตามหลักพระพุทธศาสนา ด้วยการเสนอวิธีเสริมสร้างความดีแก่ตนเองที่ถูกต้องพัฒนาจากชั้นธรรมดาไปสู่ขั้นสูงขึ้นตามลำดับ จนถึงจุดหมายสูงสุดในทางพระพุทธศาสนา นอกจากนี้ยังมีการพูดถึงผลที่จะได้จากการปฏิบัติธรรม หลักการพัฒนาตนเป็นลำดับขั้น โดยจัดลำดับตามผลที่ได้มากกว่า ดังนี้ 1) การให้ทานเป็นนิตยอุทิศผู้มีศีล 2) การสร้างวิหารอุทิศพระสงฆ์ที่มาจาก 4 ทิศ 3) การถือพระรัตนตรัยเป็นสรณะ 4) การสมาทานรักษาศีล 5) เป็นนิตย 5) การออกบวช ประพฤติพรหมจรรย์ ตั้งอยู่ในศีล 3 ประเภทและบำเพ็ญสมาธิจนได้ฌาน 4 และได้วิชา 8

พระสูตรนี้ให้ข้อคิดแก่ผู้ทำบุญทั้งหลายว่าเพียงการเข้าถึงพระรัตนตรัยเป็นสรณะหรือการรักษาศีล 5 ก็ยังมีผลมากกว่าการบำเพ็ญมหาญญอันใหญ่โต จึงน่าจะเป็นเครื่องเตือนใจแก่ผู้คิดทำบุญซึ่งมักจะบ่นว่าไม่มีทุนจะทำบุญ ให้ทราบว่าการบุญนั้นไม่จำเป็นต้องลงทุนเอาทรัพย์แลกเสมอไปเพียงการรักษาศีล 5 ก็เป็นบุญอันสูงส่งกว่านั้นและมีพระสูตรจำนวนไม่น้อยที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงเพื่อปฏิรูปแนวความคิดทางสังคม เศรษฐกิจและการเมืองของสังคมอินเดียสมัยนั้น ซึ่งเป็นแนวความคิดแบบพราหมณ์มาเป็นแนวความคิดแบบพุทธ ดังเรื่องมหาญญในกฎทนต์สูตรนี้

6. สรุป

กฎทนต์สูตร เป็นพระสูตรที่พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสถึงหลักการสำคัญ คือ ทรงปฏิวัติแนวความคิดการปกครอง 2 แบบ ได้แก่ การพัฒนาคนและการพัฒนาบ้านเมือง ซึ่งเป็นหลักการพัฒนา

ประเทศแบบยั่งยืน ดังนั้น บ้านเมืองที่ดีนั้น นอกจากประชาชนจะมีเสรีภาพแล้ว กษัตริย์จะต้องมีความมั่นคงทางเศรษฐกิจด้วย โดยการนำหลักการดังกล่าวไปใช้ในการพัฒนาความอยู่ดีกินดีของประชาชนและพัฒนามาเมืองให้มีความเจริญก้าวหน้า ด้วยวิธีเสริมสร้างความดีแก่ตนเองที่ถูกต้องตามหลักพระพุทธศาสนา การปฏิบัติธรรมจนถึงจุดหมายสูงสุดในทางพระพุทธศาสนา พระสูตรนี้ ได้ชี้แนะแนวทางให้ผู้ทำบุญทั้งหลายทราบว่า การทำบุญนั้นไม่จำเป็นต้องทำบุญด้วยทรัพย์เสมอไป การบูชาพระรัตนตรัยเป็นสรวงหรือการรักษาศีล 5 ตลอดถึงการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานที่ทำได้ด้วยตนเอง ย่อมมีผลมากกว่าการบำเพ็ญมหาบุญอันยิ่งใหญ่ มีพระสูตรหลายพระสูตรที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงเพื่อปฏิรูปแนวความคิดการพัฒนาคน และพัฒนามาเมืองของสังคมอินเดียในสมัยนั้น ซึ่งเป็นแนวความคิดแบบพราหมณ์มาเป็นแนวความคิดแบบพุทธ ดังเช่นในกฎทันตสูตรดังกล่าว

ด้านการพัฒนาคน หมายถึง การพัฒนาบุคลากรในด้านต่างๆ ให้เป็นบุคลากรที่มีประสิทธิภาพในด้านต่างๆ ไม่ว่าในด้านการศึกษาและด้านคุณธรรม โดยเฉพาะในพระสูตรนี้ จะเน้นในด้านคุณธรรมเป็นหลัก โดยยึดหลักการพัฒนาให้เป็นคนที่สามารถสรุปได้เป็น 3 ประการ คือ 1) ให้นิตยทาน คือ ให้ทานเป็นประจำ 2) ให้ตั้งมั่นอยู่ในศีล 3) ให้มีสติปัญญา เจริญภาวนา

หลักการพัฒนาคนหลักการปราบโจรแบบถอนรากถอนโคนที่กล่าวมาข้างต้น นอกจากเป็นหลักการพัฒนาเศรษฐกิจขั้นพื้นฐานแล้ว ยังจัดได้

ว่าเป็นหลักการพัฒนาคนตามทัศนะทางการเมืองได้ด้วย เท่ากับเป็นการพัฒนาคนให้มีความรู้ความสามารถในอาชีพการงานของตน อันเป็นเหตุให้ก้าวพ้นจากความยากจนได้ ในพระสูตรนี้ พระผู้มีพระภาคทรงแสดงหลักการพัฒนาคนแบบยั่งยืนไว้ด้วย และถือว่าเป็นเป้าหมายของพระองค์ นั่นคือ หลักการพัฒนาทางจิตจากระดับต่ำไปหาระดับสูง เริ่มจากการบูชามหาบุญที่มีการเตรียมการมาก แต่มีผลน้อยไปหานิตยทานขั้นต่ำที่เจาะจงบุคคลผู้มีศีล ซึ่งหมายถึง บุคคลิกทาน เลื่อนขึ้นสู่สังฆทาน เช่น การสร้างวิหารถวายสงฆ์แล้ว การนับถือพระรัตนตรัย การรักษาศีล การเจริญสมณกรรมฐาน จนได้ฌานแล้วใช้ฌานเป็นฐานเจริญวิปัสสนากรรมฐานต่อไป จนสามารถบรรลุเป็นพระอรหันต์ อันเป็นอริยบุคคลขั้นสูงสุด

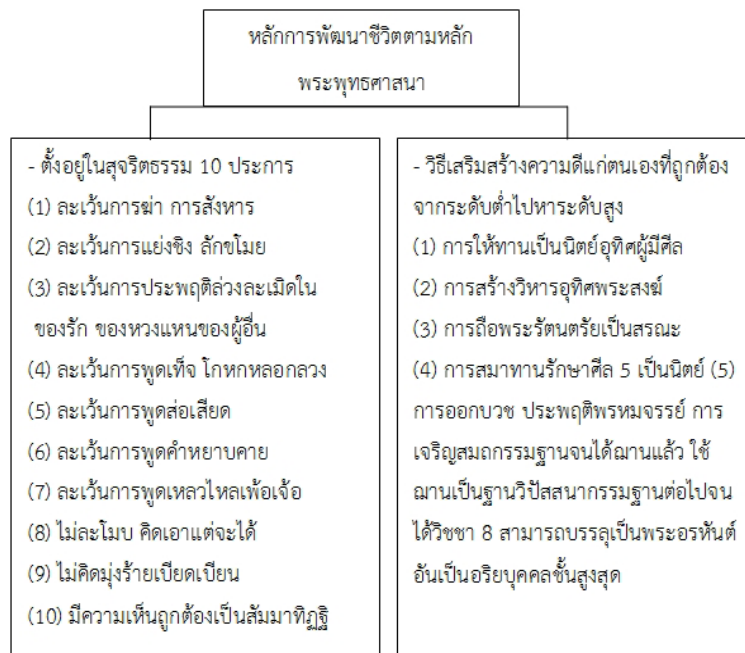
7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

ประชาชนในสังคมไทยปัจจุบัน สามารถนำหลักการพัฒนาชีวิตตามหลักพระพุทธศาสนาไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้ ซึ่งถือได้ว่าเป็นการพัฒนาตนเอง (พัฒนาคน) โดยตั้งอยู่ในสุจริตธรรม 10 ประการ ได้แก่ 1) ละเว้นการฆ่า การสังหาร 2) ละเว้นการแย่งชิง ลักขโมย 3) ละเว้นการประพฤติก่อวุ่นวาย 4) ละเว้นการพูดเท็จ โกหกหลอกลวง 5) ละเว้นการพูดส่อเสียด 6) ละเว้นการพูดคำหยาบคาย 7) ละเว้นการพูดเหลวไหลเพ้อเจ้อ 8) ไม่ละโมภ คิดเอาแต่จะได้อะไร 9) ไม่คิดมุ่งร้ายเบียดเบียน 10) มีความเห็นถูกต้องเป็นสัมมาทิฐิ นอกจากนั้น ประชาชนยังต้องเสริมสร้างความดีแก่ตนเองที่ถูกต้อง คือ วิธีเสริมสร้าง

ความดีแก่ตนเองที่ถูกต้องจากระดับต่ำไปหา
ระดับสูง ได้แก่ การให้ทานเป็นนิตยอุทิศผู้มีศีล การ
สร้างวิหารอุทิศพระสงฆ์ การถือพระรัตนตรัยเป็น
สรณะ การสมาทานรักษาศีล 5 เป็นนิตยการออกบวช
ประพาศิพรหมจรรย์ การเจริญสมณกรรมฐานจน
ได้ฌานแล้ว ใช้ฌานเป็นฐานวิปัสสนากรรมฐานต่อไปจน
ได้วิชชา 8 สามารถบรรลุเป็นพระอรหันต์อัน

เป็นอริยบุคคลขั้นสูงสุด เมื่อพัฒนาคนให้เป็นคนดี
มีศีลธรรมแล้ว บ้านเมืองก็จะมีโจรผู้ร้าย ถือได้
ว่าเป็นหลักการปราบโจรแบบถอนรากถอนโคนได้
ในระดับหนึ่ง ยังเป็นการพัฒนาเศรษฐกิจขั้นมูลฐาน
อีกด้วย อันจะก่อให้เกิดการพัฒนาบ้านเมืองให้มี
ความเจริญรุ่งเรือง อันจะทำให้ประชาชนมีชีวิต
อยู่เย็นเป็นสุขในที่สุด สามารถเขียนแผนผังได้ ดังนี้

References

- Mahachulalongkornrajavidyalaya. (1996). *Thai Tipitakas*. Bangkok : Mahachulalongkornrajavidyalaya.
- Mahachulalongkornrajavidyalaya University Instructor Group. (2007). *History of Buddhism*. Bangkok : Mahachulalongkornrajavidyalaya.
- Phra Brahmagunabhon (P.A. Payutto). (2015). *Buddhadhamma revised and expanded edition*. 42nd Edition. 11st Computer Edition.
- Phramaha Suriya Sumaedho (Duangtilee). (2015). King and Political Form in Tipitakas. *Buddhist Studies Thesis*. Graduate School : Mahamakut Buddhist University.